

सिस्ने गाउँपालिकाको

खानी तथा खनिज पदार्थ सम्बन्धी व्यवस्था गर्न बनेको ऐन, २०७७

प्रस्तावना:

सिस्ने गाउँपालिकाको वातावरणीय पक्षमा प्रतिकूल प्रभाव नपर्ने गरी यस गाउँपालिका क्षेत्र भित्रको ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा लगायतका खानी तथा खनिज स्रोतहरूको संरक्षण, सर्वेक्षण, उत्खनन, उपयोग गर्दै सिस्ने गाउँपालिकाको सर्वसाधारण जनताको सुविधा र आर्थिक हित कायम राखी यस क्षेत्रको विकास र समृद्धिमा टेवा पुर्याउनका लागि खानी तथा खनिज पदार्थ सम्बन्धी ऐन बनाई कार्यान्वयनमा ल्याउन वाञ्छनीय भएकोले नेपालको संविधानको धारा २२६ र स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०६४ को दफा १०२ र ११(२ प) एवम् प्रशासकीय कार्यविधि नियमित गर्ने ऐन २०७४ को दफा-४ बमोजिम सिस्ने गाउँपालिकाले यो “सिस्ने गाउँपालिकाको खानी तथा खनिज पदार्थ सम्बन्धी ऐन २०७७” जारी गरेको छ।

१. **संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ:** १) यस ऐनको नाम “सिस्ने गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका खानी तथा खनिज पदार्थ सम्बन्धी ऐन, २०७७” रहेको छ।

२) यो ऐन स्थानीय राजपत्रमा प्रकाशित भए पश्चात तत्काल प्रारम्भ हुनेछ ।

२. **परिभाषा:** विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा:

क) “खनिज पदार्थ” भन्नाले जमीनको सतह वा भूगर्भ भित्र पाइने पेट्रोलियम र ग्याँस पदार्थ बाहेक कुनै निश्चित भौतिक गुण तथा तत्वको रासायनिक सम्मिश्रणयुक्त अप्राङ्गरिक पदार्थ सम्झनुपर्छ ।

ख) “खोज तलास कार्य” भन्नाले खानी वा खनिज पदार्थ पत्ता लगाउन वा खनिज पदार्थको प्रकार, गुणस्तर, परिणाम अदि निर्धारण आदि निर्धारण गर्न गरिने सबै प्रकारको जाँचपडताल एवम् सम्भाव्यता अध्ययन कार्य सम्झनुपर्छ ।

ग) “उत्खनन् कार्य” भन्नाले खनिज पदार्थको उत्खनन्, उत्पादन, शुद्धिकरण, प्रशोधन, ढुवानी, सञ्चय वा बिक्री वितरण गर्ने कार्य सम्झनुपर्छ ।

घ) “अनुमति प्राप्त व्यक्ति” भन्नाले दफा ५ बमोजिम खनिज कार्य गर्ने अनुमति प्राप्त व्यक्तिलाई सम्झनुपर्छ ।

ङ) “खनिज कार्य” भन्नाले खोज तलास कार्य र उत्खनन् कार्य सम्झनुपर्छ ।

च) “खनिज क्षेत्र” भन्नाले खनिज कार्य गर्ने अनुमति पत्रमा उल्लेखित क्षेत्र सम्झनुपर्छ ।

छ) “विभाग” भन्नाले नेपाल सरकारको खानी तथा भूगर्भ विभाग सम्झनुपर्छ ।

ज) “तोकिएको” वा “तोकिएबमोजिम” भन्नाले यस ऐनअन्तर्गत बनेको नियममा तोकिएको वा तोकिए बमोजिम सम्झनुपर्छ ,

३. नेपाल सरकारको सम्पत्ति: नेपालभित्र निजी वा सरकारी स्वामित्वमा रहेको जुनसुकै जमीनको सतह वा भूगर्भभित्र रहेको वा पाइएको सम्पूर्ण खनिज पदार्थ नेपाल सरकारको सम्पत्ति हुनेछ ।

४. खनिज पदार्थको वर्गिकरण: १) यस ऐनको प्रयोजनको लागि खनिज पदार्थको प्रकृति एवम् महत्वको आधारमा खनिज पदार्थलाई देहाय बमोजिम वर्गिकरण गरिएको छ:

क) खनिज पदार्थको प्रकृतिको आधारमा वर्गिकरण:

१) धातु खनिज

२) अधातु खनिज

ख) खनिज पदार्थको महत्वको आधारमा वर्गिकरण:

१) अति महत्वपूर्ण खनिज

२) महत्वपूर्ण तथा बहुमूल्य खनिज

३) सामान्य खनिज ।

(२) उपदफा (१) मा उल्लिखित वर्गहरू भित्र तोकिए बमोजिमका खनिज पदार्थ रहनेछन् ।

५. खनिज कार्य गर्ने अधिकार:

(१) खनिज उत्खनन् गर्ने कार्य नेपालको संविधानको अनुसूचि ८ को अधिकार क्षेत्र भित्र रहि यस गाउँपालिकालाई हुनेछ ।

(२) यस ऐनको अधिनमा रहि विभागले खनिज कार्य आफैले गर्ने वा अरु कुनै व्यक्तिलाई अनुमति प्रदान गरी गराउन सक्नेछ ।

(३) नेपाल सरकारलाई खनिज कार्यमा पूँजी लगानी गरी वा अन्य कुनै प्रकारले हिस्सेदार बन्ने अधिकार हुनेछ ।

६. खनिज कार्य गर्ने अनुमति:

१) यो ऐन र यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमहरूको अधीनमा रही साधारण निर्माणमुखी खनिज उत्खनन् कार्य गर्न चाहने व्यक्तिले गुणस्तर तथा परिणाम यकिन भई नसकेको खनिज पदार्थको हकमा सर्वप्रथम खोजतलास कार्य गर्ने अनुमतिको लागि र गुणस्तर तथा परिमाण यकिन भई सकेको खनिज पदार्थको हकमा उत्खनन् कार्यको प्रस्तावित योजना समेत संलग्न गरी उत्खनन् कार्य गर्ने अनुमतिको लागि तोकिएको ढाँचामा सिस्ने गाउँपालिका विभागमा निवेदन दिनु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको निवेदन प्राप्त भएपछि विभागले आवश्यक जाँचबुझ गरी निवेदन दिने व्यक्ति आर्थिक एवम् प्राविधिक क्षमता भएको र खनिज उत्खनन् कार्य गर्न आवश्यक योग्यता भएको देखिएमा निजलाई तोकिएको ढाँचामा तोकिएको ढाँचामा तोकिएको दस्तुर लिई खनिज उत्खनन् गर्ने कार्यका लागि यस गाउँपालिकामा पठाउन सक्नेछ ।

(३) उपदफा(१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि कुनै खास खनिज पदार्थको सम्बन्धमा गाउँपालिकाले उपयुक्त देखेमा खनिज कार्यका लागि आवश्यक आर्थिक एवम् प्राविधिक क्षमता तथा योग्यता भएको व्यक्तिसँग खनिज सम्झौता गरी निजलाई तोकिएको ढाँचामा तोकिएको दस्तुर लिई खनिज पदार्थको उत्खनन् तथा संकलन कार्य गर्ने अनुमति दिनका लागि विभागको लिखित राय परामर्शमा दिन सकिनेछ ।

(४) यस दफाबमोजिम खोजतलास कार्य गर्ने अनुमति प्राप्त व्यक्तिले उत्खनन् कार्य गर्ने अनुमति लिन चाहेमा खोजतलास अवधि समाप्त हुनु अगावै खोजतलास कार्यको विस्तृत प्रतिवेदन तथा उत्खनन् कार्यको योजना समेत संलग्न गरी तोकिएको ढाँचामा गाउँपालिकामा निवेदन दिनुपर्नेछ ।

(५) उपदफा (४) बमोजिमको निवेदन प्राप्त भएपछि गाउँपालिकाले आवश्यक जाँचबुझ गर्दा उत्खनन् कार्यको योजना उपयुक्त देखेमा सहमतिका लागि विभागमा पठाउनु पर्नेछ । विभागीय सहमतिका आधारमा तोकिएको ढाँचामा तोकिएको दस्तुर लिई उत्खनन् कार्य गर्ने अनुमति दिनेछ ।

(६) गाउँपालिकाले खोजतलास कार्य गरी पत्ता लगाएको गुण र परिमाणसमेत यकिन भई सकेको खनिज पदार्थको मात्र उत्खनन् कार्य गर्ने अनुमति लिन चाहने व्यक्तिसँग गाउँ कार्यपालिकाले चाहेमा त्यस्तो खोजतलास कार्यमा लागेको प्रत्यक्ष खर्च बराबरको रकम वा शेयर लिन सक्नेछ ।

(७) यस दफा बमोजिम खनिज कार्य गर्ने अनुमति दिँदा गाउँपालिकाले खनिज कार्यको क्षेत्र अवधि र त्यस्तो खनिज कार्यमा गाउँ कार्यपालिका हिस्सेदार बन्ने भएमा तत्सम्बन्धी कुराहरुसमेत उल्लेख गर्नुपर्नेछ ।

७. उत्खनन् कार्य गर्ने अधिकार:

१) कुनै क्षेत्रमा कुनै खनिज पदार्थको खोज तलास कार्य गर्ने अनुमति प्राप्त व्यक्तिलाई सो क्षेत्रमा सोहि खनिज पदार्थको उत्खनन् कार्य गर्न अनुमति पाउने अधिकार हुनेछ ।

२) खोजतलास कार्य गर्ने अनुमति प्राप्त व्यक्तिले खोजतलास कार्य गर्दा अनुमतिपत्रमा उल्लिखित खनिज पदार्थ बाहेक अन्य खनिज पदार्थ पत्ता लागेमा त्यसको जानकारी तिस दिन भित्र गाउँपालिकालाई दिनु पर्नेछ र निजलाई त्यस्तो खनिज पदार्थको खनिज कार्य गर्न प्राथमिकता दिइनेछ ।

तर त्यस्तो व्यक्तिलाई दफा १२ को उपदफा (३) बमोजिम तोकिएको खनिज पदार्थको खनिज कार्य गर्न अनुमति पाउने अधिकार हुनेछैन।

८. अनुमतिपत्रको नविकरण:

अनुमति प्राप्त व्यक्तिले प्रत्येक वर्ष खनिज कार्य गर्ने अनुमतिपत्र तोकिएको दस्तुर तिरी तोकिएको समयमा नविकरण गराउनु पर्नेछ ।

९. खनिज क्षेत्रको आकार तथा क्षेत्रफल:

खनिज क्षेत्रको आकार तथा क्षेत्रफल तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१०. खोजतलास अवधि:

खोजतलास हवधि खोजतलास कार्यको प्रकृति अनुसार तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

११. उत्खनन् अवधि:

उत्खनन् अवधि खनिज पदार्थको प्रकृति, परिमाण र उत्खनन् कार्यको लागि चाहिने प्रविधि, पूँजि र लगानीको प्रक्षेपित प्रतिफलको आधारमा तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१२. खनिज कार्यको सञ्चालन:

१) अनुमति प्राप्त व्यक्तिले खनिज कार्यको संचालन खनिज कार्य गर्ने अनुमति प्राप्त गरेको मितिले तोकिएको अवधिभित्र गर्नुपर्नेछ ,

२) अनुमति प्राप्त व्यक्तिले खनिज कार्य गर्दा अपनाउनु पर्ने कार्यावधि र प्रक्रिया तथा पालन गर्नुपर्ने शर्तहरू तोकिएबमोजिम हुनेछ ।

१३. वातावरणमा प्रतिकूल असर पार्न नहुने:

१) खनिज कार्य गर्ने व्यक्तिले खनिज कार्य गर्दा वातावरणमा उल्लेखनीय (सिग्निफिकेन्ट) प्रतिकूल असर नपर्ने गरी गर्नु पर्नेछ। साथै त्यस्तो खनिज कार्य गर्ने व्यक्तिले वातावरण संरक्षणका सम्बन्धमा तोकिए बमोजिमका बचाउका उपायहरू अपनाउनु पर्नेछ ।

२) खनिज कार्य गर्ने व्यक्तिले वातावरणमा उल्लेखनीय प्रतिकूल असर पार्ने कार्य गरेको देखिएमा त्यस्तो कार्यमा सुधार ल्याउन गाउँपालिकाले सम्बन्धित व्यक्तिलाई आवश्यक निर्देशन दिनेछ ।

३) उपदफा (२) बमोजिम दिएको निर्देशनको पालना गर्नु सम्बन्धित व्यक्तिको कर्तव्य हुनेछ ।

स्पष्टिकरण: यस दफाको प्रयोजनको लागि “वातावरणमा उल्लेखनीय प्रतिकूल असर” भन्नाले कुनै खनिज कार्य गर्दा वातावरणमा पर्न सक्ने तोकिए बमोजिमको असर सम्झनुपर्छ ।

१४. विशेष व्यवस्था:

१) गाउँपालिकाले राष्ट्रिय सुरक्षा, सार्वजनिक हित वा ऐतिहासिक महत्वको दृष्टिकोणबाट कुनै क्षेत्रलाई खनिज कार्यको लागि निषेधित क्षेत्र घोषित गर्न वा कुनै क्षेत्रको सम्बन्धमा विशेष शर्तहरू तोकिए खनिज कार्य गर्ने अनुमति दिन सक्नेछ ।

२) गाउँपालिकाले खनिज कार्य गर्ने अनुमति दिइसकेको क्षेत्रमा अनुमति प्राप्त व्यक्तिको खनिज कार्यमा कुनै बाधा अड्चन नपर्ने गरी खनिज कार्यको लागि अनुमति दिइसकेको खनिज पदार्थ बाहेक अन्य खनिज पदार्थको खनिज कार्य आफैले गर्न वा अरु कुनै व्यक्तिलाई अनुमति प्रदान गरी गराउन सक्नेछ ।

३) गाउँ कार्यपालिकाले कुनै खास खनिज पदार्थको खनिज कार्य गाउँपालिकाले तोकेको अन्य कुनै सरकारी निकायले मात्र गर्न पाउने गरी तोक्न सक्नेछ ।

४) सर्वसाधारणले निजी प्रयोगको निमित्त उपयोग गरी आएको प्रचलनमा प्रतिकूल असर नपर्ने गरी गाउँपालिकाको निर्माण कार्यको प्रयोगमा आउने साधारण माटो, गिट्टि, ढुङ्गा र बालुवा जस्ता खनिज पदार्थका सम्बन्धमा छुट्टै व्यवस्था गर्न सक्नेछ ।

१५. आदेश दिन सक्ने:

गाउँपालिकाले खनिज कार्यबाट खानी वा खनिज पदार्थको भण्डारलाई हुनसक्ने क्षति, कसैको जिउ वा सम्पत्तिमा पर्न सक्ने चोटपटक वा नोक्सानी तोक्थाम गर्न, कुनै प्रतिष्ठानमा हानी नोक्सानी हुन नदिन, भू-क्षय हुन नदिन, कुनै बस्ती तथा सभ्यतामा गम्भीर हानी पुग्न नदिन, मुल, मुहान, वन जङ्गल सार्वजनिक जग्गा जमीन सडक भवनमा क्षति हुन नदिन आवश्यक आदेश दिन सक्नेछ ।

१६. खनिज पदार्थको निर्यात:

१) गाउँपालिकाले आन्तरिक सुरक्षा, राष्ट्रिय सुरक्षा वा आन्तरिक माग आपूर्ति गर्नको लागि कुनै खनिज पदार्थ विदेश वा अन्य जिल्ला वा अन्य स्थानीय तहको क्षेत्र भित्र निर्यात गर्न नपाउने गरी आदेश हारी गरी आवश्यक बन्देज लगाउन सक्नेछ ।

२) उपदफा (१) बमोजिम आवश्यक बन्देज लगाको अगस्थामा बाहेक अन्य अवस्थामा अनुमति प्राप्त व्यक्तिले आफूले उत्खनन् गरेको खनिज पदार्थ तोकिएबमोजिम अन्य प्रदेश, जिल्ला वा स्थानीय तह र विदेशमा निर्यात गर्न पठाउनेछ ।

१७. सुरक्षाको लागि हातहतियार राख्न सक्ने:

अनुमति प्राप्त व्यक्तिले खनिज कार्यको सिलसिलामा जिउज्यान तथआ धन सम्पत्तिको सुरक्षाको लागि नेपाल सरकारले निर्णय गरेबमोजिम प्रचलित कानूनको अधिनमा रही आवश्यक हातहतियार राख्न सक्नेछ ।

१८. सञ्चार उपकरण राख्न सक्ने:

अनुमति प्राप्त व्यक्तिले नेपाल सरकारले निर्णय गरेबमोजिम प्रचलित कानूनको अधीनमा रही खनिज कार्यको लागि आवश्यक सञ्चार उपकरणहरु राख्न सक्नेछ ।

१९. सुविधा तथा सहूलियत:

अनुमति प्राप्त व्यक्तिले खनिज कार्य गर्दा पाउने सुविधा तथा सहूलियत कुनै कानूनमा व्यवस्था भए सोहि बमोजिम र व्यवस्था नभएकोमा गाउँ कार्यपालिकाले तोके बमोजिम हुनेछ ।

२०. रोयल्टी तथा अन्य दस्तुर:

अनुमति प्राप्त व्यक्तिले गाउँपालिकालाई खनिज पदार्थको प्रकार गुणस्तर र परिमाणको आधारमा गाउँपालिकाले तोकिएको दरमा रोयल्टी तथा अन्य दस्तुर बुझाउनु पर्नेछ ।

२१. स्थानीय विकास शुल्क:

अनुमति प्राप्त व्यक्तिले रोयल्टीको आधारमा तोकिएको दरमा स्थानीय विकास शुल्क बुझाउनु पर्नेछ ।

२२. सूचना तथा प्रतिवेदन:

अनुमति प्राप्त व्यक्तिले तोकिए बमोजिमको सूचना तथा प्रतिवेदन तोकिए बमोजिम गाउँपालिकामा दिनु पर्नेछ ।

२३. जग्गा प्राप्त गर्ने वा जग्गामा प्रवेश गर्ने:

१) दफा १२ को उपदफा १) बमोजिम निषेध गरिएको क्षेत्रमा बाहेक अन्य क्षेत्रमा रहेको कुनै जग्गा खनिज कार्यको लागि अस्थायी वा स्थायी तवरले आवश्यक पर्ने भएमा गाउँपालिकाबाट अनुमती स्वीकृती लिएर देहायको कुराको अधीनमा रही उपयोग गर्न वा प्राप्त गर्न सकिनेछ:

क) त्यस्तो जग्गा नेपाल सरकारको वा सार्वजनिक भए अनुमति प्राप्त व्यक्तिले गाउँपालिकालाई तोकिए बमोजिमको भू-बहाल कर बुझाई उपयोग गर्न सक्नेछ ।

ख) त्यस्तो जग्गा निजी स्वामित्वको भए गाउँपालिकाले अनुमति प्राप्त व्यक्तिलाई वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन समेत गरी निजकए खर्चमा प्रचलित कानूनबमोजिम प्राप्त गराई दिन वा भू-बहालमा दिलाई दिन सक्नेछ ।

२) खनिज कार्यको लागि कुनै जग्गामा केही समयको लागि कुनै यन्त्र, उपकरण, औजार जडान गर्न वा नाप नक्शा वा खनिज कार्यसम्बन्धी अन्य कुनै काम गर्न आवश्यक भएमा उपदफा (३) को अधिनमा रही त्यस्तो जग्गामा प्रवेश गरी त्यस्तो काम गर्न सक्नेछ ।

३) गाउँपालिका वा अनुमति प्राप्त व्यक्तिले खनिज कार्य गर्दा कुनै जग्गावालाले आफ्नो जग्गा उपभोग गर्न नपाएमा वा त्यस्तो जग्गामा रहेको बाली, रूख, घर, वस्तु वा अन्य सम्पत्ति नोक्सानी भएमा गाउँ कार्यपालिकाले आवश्यक प्राविधिक परामर्श लिई प्रचलित दरभाउलाई समेत ध्यानमा राखी सम्बन्धित जग्गावालालाई क्षतिपूर्तिको व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ ।

२४. विष्फोटक पदार्थको प्रयोग:

खनिज कार्यको लागि चाहिने विष्फोटक पदार्थहरू अनुमति प्राप्त व्यक्तिले नेपाल सरकार वा प्रदेश सरकारले समय समयमा निर्णय गरेबमोजिमको शर्त तथा प्रचलित कानूनको अधिनमा रहि पैठारी, सञ्चय, ओसार-पसार र प्रयोग गर्न सक्नेछ । उक्त कार्यको लागि गाउँपालिकाले सम्बन्धित निकायमा आवश्यक सिफारिशको लागि सहजिकरण गर्नेछ ।

२५. निरीक्षण तथा जाँचबुझ:

(१) यो ऐन र यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियाम बमोजिम खनिज कार्य भए नभएको निरीक्षण तथा जाँचबुझ गर्न गाउँपालिकाले कुनै विशेष अधिकारी वा निकायलाई जिम्मेवारी वा नियुक्त गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम जिम्मेवारी तोकिएको विशेष, अधिकारी वा निकायलाई निरीक्षण तथा जाँचबुझको सिलसिलामा खनिज कार्य भइरहेको वा हुने जुनसुकै ठाउँमा प्रवेश गर्न दिनु र निजले मागेको कागजात तथा विवरण उपलब्ध गराउनु अनुमति प्राप्त व्यक्तिको कर्तव्य हुनेछ ।

२६. खनिज पदार्थ विकास केन्द्र:

१) खानी तथा खनिज स्रोतहरूको विकास गर्न एवम् खनिज कार्यमा सहयोग पुर्याउन गाउँपालिकाले खनिज पदार्थ प्रवर्द्धन कार्यक्रम संचालन गर्न सक्नेछ ।

२) उपदफा (१) बमोजिमको कार्यक्रम संचालन गर्नको लागि गाउँपालिकाले खनिज पदार्थ विकास केन्द्र वा त्यस्तै प्रकृतिको निकाय स्थापना गर्न सक्नेछ ।

३) उपदफा (२) बमोजिम स्थापित खनिज पदार्थ विकास केन्द्रको काम, कर्तव्य र अधिकार एवम् कार्यविधि तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

२७. दण्ड सजाय:

१) कसैले यस ऐन बमोजिम खनिज कार्य गर्ने अनुमति नलिई खनिज कार्य गरेमा गाउँपालिकाले त्यस्तो खनिज कार्य बन्द गरी खनिज कार्यमा प्रयोग गरिएको यन्त्र, उपकरण, औजार र मालसामान तथा अनधिकृत तवरले उत्खनन् गरेको खनिज पदार्थ समेर जफत गर्नुको साथै त्यस्तो व्यक्तिलाई एक लाख रुपैयाँसम्म जरिवाना गर्न सक्नेछ र त्यस्तो कार्यबाट नोक्सान भएको धनसम्पत्तिको क्षति पनि भराउन सक्नेछ ।

२) अनुमति प्राप्त व्यक्तिले दफा ११(क) बमोजिम दिइएको निर्देशन वा दफा १३ बमोजिमको आदेश पालन नगरेमा त्यस्तो निर्देशन वा आदेश पालन नगरेसम्म गाउँपालिकाले खनिज कार्य स्थगित गर्न वा खनिज कार्य गर्ने अनुमति नै रद्द गर्न सक्नेछ र त्यस्तो निर्देशन वा आदेश पालन नगरेको कारणबाट खानी वा खनिज पदार्थको भण्डारमा क्षति पुग्न गएमा, भूक्षय भएमा वा कसैको जिउ वा धन सम्पत्तिमा चोटपटक वा नोक्सानी पर्न गएमा एक लाख रुपैयाँसम्म जरिवाना गर्न सक्नेछ र नोक्सानीको आधारमा मुनासिब क्षतिपूर्ति समेत अनुमति प्राप्त व्यक्तिबाट भराउनु पर्नेछ ।

३) अनुमति प्राप्त व्यक्तिले दफा २० बमोजिम गाउँपालिकामा दिनुपर्ने सूचना वा प्रतिवेदन नदिएमा त्यसरी सूचना वा प्रतिवेदन नदिएसम्म गाउँपालिकाको खनिज कार्य स्थगित गर्न सक्नेछ ।

४) अनुमति प्राप्त व्यक्तिले यस दफामा लेखएदेखि बाहेक यो ऐन र यस ऐनअन्तर्गत बनेको नियम बर्खिलाप कुनै काम गरेमा गाउँ कार्यपालिकाले निजलाई एक लाख रुपैयाँसम्म जरिवाना गर्न वा खनिज कार्य गर्न दिइएको अनुमति रद्द गर्न सक्नेछ ।

५) उपदफा (१),(२),(३) वा(४) बमोजिम कारवाही गर्नुभन्दा अगाडी गाउँ कार्यपालिकाले सम्बन्धित व्यक्तिलाई स्पष्टीकरण पेश गर्ने मनासिव मौका दिनु पर्नेछ ।

६) गाउँपालिका वा अनुमति प्राप्त व्यक्तिले यस ऐनबमोजिम खनिज कार्य गर्दा कसैले बाधा विरोध वा रोकतोका गरेमा निजलाई प्रचलित कानून बमोजिम कैद वा दश हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना वा दुवै सजाय हुन सक्नेछ ।

७) उपदफा (१),(२),(३),(४) वा (६) बमोजिम भएको सजायको आदेशमा चित्त नबुझ्ने व्यक्तिले पैंतिस दिनभित्र जिल्ला अदालतमा पुनरावेदन दिन सक्नेछ ।

२८. मध्यस्थता:

गाउँपालिका र अनुमति प्राप्त व्यक्तिबीच खनिज कार्यसँग सम्बन्धित कुनै कुराको सम्बन्धमा उठेको कुनै विवाद दुवै पक्षले आपसी सरसल्लाहबाट सुल्झाउन नसकेमा दुवै पक्षबीचमा भएको सम्झौतामा तोकिएकोमा सोही बमोजिम र सम्झौता नतोकिएकोमा तोकिए बमोजिम वा गाउँ कार्यपालिकाको निर्णय बमोजिमको मध्यस्थताद्वारा समाधान गरिनेछ ।

२९. विशेष अधिकार:

१) गाउँपालिकाले राष्ट्रिय वा आन्तरिक सुरक्षा वा सार्वजनिक हितको लागि आवश्यक देखेमा तुरुन्त खनिज कार्य रोक्का गरी खनिज कार्य गर्ने अनुमति रद्द गर्न सक्नेछ ।

२) उपदफा (१) बमोजिम गाउँपालिकाको खनिज कार्य गर्ने अनुमति रद्द गर्दा अनुमति प्राप्त व्यक्तिलाई पर्न गएको प्रत्यक्ष हानी नोक्सानीको निमित्त मुनासिव माफिकको क्षतिपूर्ति दिनेछ ।

३०. नियम बनाउने अधिकार:

१) यस ऐनको उद्देश्य कार्यान्वयन गर्न नगर कार्यपालिकाले आवश्यक नियमावली, मापदण्ड एवम् कार्यविधि बनाउन सक्नेछ ।

२) उपदफा (१) ले दिएको अधिकारको सर्वसामान्यतामा प्रतिकूल प्रभाव नपर्ने गरी खासगरी देहायका विषयहरूमा नियमहरू बनाउन सक्नेछ:

- क) खनिज कार्य गर्न अनुमति लिन चचाहने व्यक्तिको योग्यता,
- ख) खनिज सम्झौता तथा अनुमतिपत्रमा रहने कुराहरू
- ग) खनिज क्षेत्रको सर्भेक्षण, नाप, नक्शा तथा क्षेत्र परित्याग,
- घ) खनिज कार्य गर्दा अपनाउनु पर्ने कार्यविधि तथा पालन गर्नुपर्ने शर्तहरू
- ङ) खनिज कार्य गर्दा धन-जनको सुरक्षा गर्ने र भू-क्षय तथा वातावरणमा उल्लेखनीय प्रतिकूल असर हुन नदिन गर्नुपर्ने सुरक्षात्मक व्यवस्था ।
- च) अनुमति प्राप्त व्यक्तिले बुझाउनु पर्ने रोयल्टी, दस्तुर तथा स्थानीय विकास शुल्क,
- छ) अनुमति प्राप्त व्यक्तिले राख्नुपर्ने खनिज कार्यको हिसाब किताब
- ज) अनुमति प्राप्त व्यक्तिले दिनुपर्ने सूचने, प्रतिवेदन तथा अन्य विवरणहरू
- झ) निरीक्षण तथा जाँचबुझ सम्बन्धी कार्यविधि, र
- ञ) मध्यस्थता सम्बन्धी प्रक्रिया ।

३१. प्रदेश र नेपाल सरकारको कानून बमोजिम हुने: नेपालको संविधान को अनुसूचि ८ बमोजिमको एकल अधिकारका सम्बन्धमा यसैऐन बमोजिम हुने तथा अनुसूचि ८ को संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको अधिकारको साझा सूचि भित्र रहेका विषयहरु प्रदेश सरकार र नेपाल सरकारको कानून बमोजिम हुनेछ ।
३२. प्रचलित कानून बमोजिम हुने: यस ऐनमा उल्लेख भएका विषयहरु यसै ऐन बमोजिम तथा अन्य विषयहरुको हकमा प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ ।